

Népművészet a Műcsarnokban

A Kárpát-medence legtávolabbi sarkaiból több száz Népművészet Mestere vagy Népi Iparművész címmel elismert, és más népies stílusban-szellemben alkotó kézműves az utóbbi öt-tíz évben készült munkáinak legjavát gyűjtötték egy helyre és tárták a közönség elé „Kéz/Mű/Remek” címmel a budapesti Műcsarnokban. A Nemzeti Szalonok sorában 2018-ban most a legkülönfélébb alapanyagú és rendeltetésű, igencsak eltérő eljárásokkal készült néprajzi ihletésű művek töltik be a tizenkét földszinti termet. A rendezők tematikus csoportosításokat szerveztek belőlük. A népművészeti újjászületés; Híres néprajzi tájak továbbélő hagyománya; Mindennapi tárgy-kultúra – az otthon világa; A kézműves oktatás műhelyei; Archaikus életformák újrafelfedezése; Táj, környezet, ember; Megújuló hangszerek; Mesterségbeli tudás – műhelyek, dinasztikák; Újraálmodott múlt – tárgyrekonstrukciók; Szakrális terek, jeles napok; Öltözködés, stílus, identitás; Közterek, jelképek, emlékkállítás – ezek a rendezőelvek olvashatók az egyes kiállításrészek címeiként.

Ezek felsorolása is igazolja, milyen reménytelen feladatra vállalkozik a tárlatkrónikás, ha az olvasóknak némi ízelítőt kíván nyújtani, még inkább kedvet csinálni egy több órás kiállítás-látogatáshoz. A rendezők szerint minden a táncház mozgalommal kezdődött, amikor a hetvenes évek „nomád nemzedéke” a városokból kirajzott és újra felfedezte magának a falut. A vendégváró „tisza szobák” és a hétvégi csúrdöngölők vérbő romantikája egyaránt hatott rájuk. A paraszti ruhadarabok (pl. szalmakalap, fejkendő) a farmer-viselet természetes kiegészítőivé váltak, némi rendszerellenes mellézközzel. Városi környezetben is elszaporodtak, a hétköznapi részeivé váltak a néprajzi tárgyak (bugylibicska, szarufésű stb.). A modern lakásbelsőkhöz meghökkentő és elismerést kiváltó kiegészítők lettek a régi, jellegzetesen vidéki tárgyak (a faragott kelengyeladától gyékény szennyes-tartó kosárig).

A kiállítás folyamatos vetítése és a talpalávaló muzsikaszó mellett a hetvenes évek fényképei is ezt a nosztalgiát idézik elénk: egy budapesti táncházban Szalay Zoltán kollegáját, a székely származású Korniss Pétert kapta lencsevégre az ugyancsak erdélyi, örmény eredetű „Tata” becenevű Novák Ferenc koreográfussal és Csoóri Sándor költővel. Szabó József korabeli felvételein a mezőségi Szék (Sic) hagyományos „csúrdöngölője” látható helybéli fiatalokkal, saját hétvégi ünneplő viseletükben. Megörökítette a legendássá vált Muzsikás Együttest is a Fehérvári úti Művelődési Házban (az akkoriban rendkívül népszerű FMH-ban) és a közkedvelt *Sebestyén* Mártát a Sebő Együttessel a felkapott Kassák Klubban. A nyolcvanas évek Fortepan-fotóján a hatalmas Budapest Sportszarnokot is megtöltötte a tömeg az ak-

Variációk fa, kéreg
és szaru edényekre

Ülésborító
és párnahuzat filcből

(Fotók: Múcsarnok)

koriban rendszeresen megtartott, országos táncház találkozón. Az újjászületett népművészetről idézik a rendezők a sajtószövegben *Sebő* Ferenc szállóigévé vált mondását: „a hagyomány nem rab, hogy őrizzük, nem beteg, hogy ápoljuk, a hagyományt megélni kell...”

Azóta a hétfélig telkeken országszerte elszaporodtak a székely kapuk meg a kalotaszegi faragott homlokzatok. Csak a leglátványosabb tárlatrészleggek között tallózva említhetjük *Kiss* Mátyás mezőkövesdi faműves lenyűgöző méretű teljes kalotaszegi házoromfalát a kiterjesztett farkú pávamadárral. A széki szobát egész berendezésével – a magasra vetett, mennyezetig érő ágy gazdagon hímzett párnacsúpjával, az ablakfüggönyöktől a fali üveg ikonoktól és tükör-rámákat borító törülközőktől a madaras- virágos mázas cseréptányérokkal megbokályokkal rakott tálalásig – nehezen felejt, aki látja. A lakodalmi ajándék vitelére szolgáló, vesszőből font kosarakat takaró vagy a keresztelői „komatálakat” borító színes szőttesek, a festett fedeles ládikák, a fiókos kazetták, az apró virágmintás fejkendők és jellegzetes szalmakalapok, a teljes női és férfi viseletek – csakígy káprázatosak. Ehhez hasonló kalotaszegi tisztaszoba összeállítás érkezett MÉRÁRÓL (Mera). A zsoboki (Jebucu) *Gál Potyó* István remekbe faragott bölcsőt és kis-széket küldött, *Kudor* István Bánffyhu nyadról (Huedin) a hasznos-esztétikus mángorlók, sulykolók, kapatisztítók és keverő lapátok specialista, míg a közeli Türe (Turea) falvából *Bálint* Tibor bujkkakészítő mívesen szabott, díszített férfi ködmőféleségekkel jeleskedik.

A február derekán, kilencvenkét évesen elhunyt *Kallós* Zoltán néprajzkutató válaszüti (Răscruți) szülőfalujában működik egy alapítványa, amely a szórványban élő gyerekek bentlakásos kollégiumi, magyar nyelvű oktatása mellett a mezősegi viseletek helyreállítását, újjáélesztését is segíti. A tárlaton a visai (Vișea) *Kisné Fodor* Sára és *Kisné Gáspár* Ágnes pontos ruhakreációi e munka minőségéről tesznek tanúbizonyságot.

A magyar és a határokon túli magyar folklór mellett hangsúlyos szerep jutott a nemzetiségek népművészetének is. A Kárpát-kanyarban fekvő Barcaság már a középkortól szászok, székelyek és csángók földje, ahol a reneszánsz polgári hagyományai a paraszt-barokkba oltva éltek, s szinte napjainkig élnek tovább. A hétfalusi (Siebendorfer, Șapte Sate)

Sipos Gaudi István ötvös pompás ünnepi viselet-kiegészítőket készített, megtévesztő hűséggel: a féldrágakövekkel, korállal, gyöngyökkel kirakott öv és mutatós csatja, a méretes mellboglár, a kisebb fátyoltú és bross készlet egész vitrint tölt meg. Jól illik hozzájuk *Radácsi* Piroska hajdúszoboszlói hímzőnő erdélyi szász terítő rekonstrukciója, fehér gyolcson bordó mintával és gótbetűs „Maria Schusster – 1858” szöveggel, akár csak a nagybányai *Vidovenyecz* Jánosné kehelytakarója, szlovák főkötő-hímzéssel. Sokác ihletésű a budapesti *dr. Szandtner* Gáborné sárközi gyöngyfűző sorozata, olyan hangulatos elnevezésekkel, mint a „nyaksi” kaláris, a „csafring” válltakaró vagy a „szorító” deréköv lelógó bojtokkal.

A németek lakta Hartáról a híres bútort többek között *Schneider* Péterné helybéli bútorfestő faragott székével és két végén kovácsoltvas fogantyúkkal ellátott kelengyeládájával képviseli, amelyeket kobaltkék alapon piros-fehér-zöld virágcsokrokkal díszített. A budapesti *Holló* László bútorfestő viszont egy egyajtós, kétfiókos, erősen megkopott hartai téka 1817-es, eredeti állapotát (stilizált virágszállal), illetve 1884-es későbbi változatát építette újjá. Utóbbit „Anno 1884 – Konrath Hirsch”, a néhai tulajdonos néviratával. *Nepp* Dénes szekszárdi szíjgyártó parádés lószerszámai révén vált nevezetessé, *Gueth* Lajos szombathelyi csontfaragó szarvból és agancsból készít löportokot, fűszer- és sótartót, a busójárásról elhíresült Mohácson élő *Dénisch* Zoltán rémisztő maszkokat fabrikál. *Jaksics* György faműves drótozott és madzagon rángatható gyermekjátékok „apja”. Az ő munkáiból is gazdag a választék. *Dzsupin* Pál noszvaji hangszerkészítő furulyát meg nagybőjti kereplőt gyárt sorozatban és a citerák „terített” játékasztalán ott a messziről hívogató felirat: „Próbáld ki!”.

Ez az interaktív alapállás jellemző egyébként a kékfestő, a mézeskalácsos, a csizmadia, a kosárfonó, a fazekas, a lakatos, a késes, a bútorfaragó és a pingálós standokon is. Hosszasan folytathatnánk a felsorolást. Jeles napokhoz kötődő programsorozatokon, mint Szent György (április 22.), Pünkösöd (május 21.), Szent Iván napforduló (június 23.) vagy Nagyboldogasszony (augusztus 11.), közös táncban, éneklésben is részt vehetnek az érdeklődők, a családok kézműves foglalkozásokon próbálhatják ki rátermettségüket... A népművészet nyári seregszemléje augusztus 20-ig látogatható Budapesten, a Hősök terén.

W. I.